

win og Hardwick's bog at blive læst af en dansk læserkreds således, at bevidstheden om skatternes administrative og compliance costs også kan nå danske videnskabelige, politiske og administrative kredse.

Keld Borup
Skatteministeriet
Told- og Skattestyrelsen

Birte Siim, Ulla Koch, Anna-Birte Ravn og Anette Kolmos, *Køn og Videnskab*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 1989, 296 sider, kr. 214,00.

På AUC har Kvindeforum, der består af kvindeforskere ved AUC, siden 1982 udsendt en *Årbog for kvindestudier*. Her i 1989 har man imidlertid valgt at bryde traditionen og i stedet udsende en bog om »Køn og videnskab«, der er et resultat af et tværfagligt samarbejde mellem kvindeforskere fra de tre hovedområder ved AUC. Bogen afspejler både symbolsk og indholdsmæssigt det opbrud og den udvikling, der er i gang imod en mere bred kønsforskning. Den værdimæssige konsensus, der hidtil har eksisteret blandt hovedparten af kvindeforskerne om, at kvindeforskning *er forskning af, om og for kvinder* er under forandring. Bogen er bemærkelsesværdig, fordi den repræsenterer de første kim til et opgør med en række dogmer, som har eksisteret inden for kvindeforskerens rækker.

Inspiration til nytænkningen er især kommet fra den amerikanske filosof Sandra Harding, der indleder bogen med en artikel om feministisk videnskabsteori: »Mænd, kvinder og viden – identiteter og feministisk epistemologi«, der gør op med det, hun kalder »identitetstænkningen«, en antagelse om, at det kun er kvinder, der kan producere indsigter om kvindelig undertrykkelse. Det betyder, at også mænd kan være feminister, selv om de ikke har kvinders erfaringer. Alle mennesker har flere identiteter, som ofte er modstridende, og her har blandt andet kvindeforskere en mission som subjekter og skabere af nye frigørende kønsidentiteter, sammen med mænd.

Der er ingen tvivl om, at kvindeforskningen i de sidste år på flere områder har været banebrydende for nye synspunkter inden for alle videnskabsgrene. Kvinde-synsvinklen har som normativt udgangspunkt eller som erfaringssynsvinkel været inspirationsgrundlag for nye frugtbare teorier og metoder. Inden for samfundsvidenskaberne, som jeg kender bedst, demonstreres det klart i flere artikler i denne bog.

I en metodisk klar og skarpsindig artikel »Om målinger« giver Ruth Emerek en god kritik af tidsanvendelsesmålet i blandt andet husarbejdsundersøgelser, hvor problemet er, at man let kommer til at se virkeligheden med målets øje i stedet for at finde et mål, der beskriver virkeligheden og er i stand til at indfange virkelighedens flerdimensionalitet. Bodil Bjerring viser i sin artikel om »Livsformer og utopier« også kvindeforskningens evne til frugtbar nytænkning, idet hun med afsæt i livsformsanalysen og hverdagslivsanalysen forsøger at tegne et dynamisk

win og Hardwick's bog at blive læst af en dansk læserkreds således, at bevidstheden om skatternes administrative og compliance costs også kan nå danske videnskabelige, politiske og administrative kredse.

Keld Borup
Skatteministeriet
Told- og Skattestyrelsen

Birte Siim, Ulla Koch, Anna-Birte Ravn og Anette Kolmos, *Køn og Videnskab*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 1989, 296 sider, kr. 214,00.

På AUC har Kvindeforum, der består af kvindeforskere ved AUC, siden 1982 udsendt en *Årbog for kvindestudier*. Her i 1989 har man imidlertid valgt at bryde traditionen og i stedet udsende en bog om »Køn og videnskab«, der er et resultat af et tværfagligt samarbejde mellem kvindeforskere fra de tre hovedområder ved AUC. Bogen afspejler både symbolsk og indholdsmæssigt det opbrud og den udvikling, der er i gang imod en mere bred kønsforskning. Den værdimæssige konsensus, der hidtil har eksisteret blandt hovedparten af kvindeforskerne om, at kvindeforskning *er forskning af, om og for kvinder* er under forandring. Bogen er bemærkelsesværdig, fordi den repræsenterer de første kim til et opgør med en række dogmer, som har eksisteret inden for kvindeforskerens rækker.

Inspiration til nytænkningen er især kommet fra den amerikanske filosof Sandra Harding, der indleder bogen med en artikel om feministisk videnskabsteori: »Mænd, kvinder og viden – identiteter og feministisk epistemologi«, der gør op med det, hun kalder »identitetstænkningen«, en antagelse om, at det kun er kvinder, der kan producere indsigter om kvindelig undertrykkelse. Det betyder, at også mænd kan være feminister, selv om de ikke har kvinders erfaringer. Alle mennesker har flere identiteter, som ofte er modstridende, og her har blandt andet kvindeforskere en mission som subjekter og skabere af nye frigørende kønsidentiteter, sammen med mænd.

Der er ingen tvivl om, at kvindeforskningen i de sidste år på flere områder har været banebrydende for nye synspunkter inden for alle videnskabsgrene. Kvinde-synsvinklen har som normativt udgangspunkt eller som erfaringssynsvinkel været inspirationsgrundlag for nye frugtbare teorier og metoder. Inden for samfundsvidenskaberne, som jeg kender bedst, demonstreres det klart i flere artikler i denne bog.

I en metodisk klar og skarpsindig artikel »Om målinger« giver Ruth Emerek en god kritik af tidsanvendelsesmålet i blandt andet husarbejdsundersøgelser, hvor problemet er, at man let kommer til at se virkeligheden med målets øje i stedet for at finde et mål, der beskriver virkeligheden og er i stand til at indfange virkelighedens flerdimensionalitet. Bodil Bjerring viser i sin artikel om »Livsformer og utopier« også kvindeforskningens evne til frugtbar nytænkning, idet hun med afsæt i livsformsanalysen og hverdagslivsanalysen forsøger at tegne et dynamisk

livsformsbegreb, der på en gang fastholder en strukturanalyse, men samtidig antyder den menneskelige praksis og handling som mellemrum, livsrum eller sprækker, hvor en væsentlig menneskelig identitetsskabelse sker. Det er også blevet set og formuleret af andre, men kvindeforskere har givet det nyt »kød og blod«. Endelig har kvindeforskningen også været med til at ændre synet på politik. Både Ann-Dorte Christensen og Birte Siim fremhæver således i deres artikler, (»Forskelle blandt kvinder – og deres betydning for feministisk teori og praksis« og »Køn, magt og politik – udviklingen i den feministiske forståelse af kvindeundertrykkelse og kvindemagt«), hvorledes kvindeforskning har været banebrydende i magtforskningen ved at fremhæve magtmobiliserings- og myndiggørelsesaspektet. Magt er også et spørgsmål om menneskers evne til at handle sammen og gøre noget, de ellers ikke kunne gøre. Det er en synsvinkel, som let overses i mange magtanalyser. Når kvindeforskningen har haft øje for det, hænger det selvfølgelig sammen med, at store dele af kvindeforskningen har været del i kvindebevægelsens forsøg på at skabe en ny kvindeidentitet og magtmobilisering.

Fordi bogen lægger op til en kritisk revision af nogle dogmer i kvindeforskningen, savner man en eller flere artikler, der mere grundlæggende diskuterer, hvad køn er, hvorledes forholdet mellem biologisk, seksuelt og socialt køn anskues i vores samfund og kultur. Man kan kun være enig med Birte Siim i, at køns-kategorien må fastholdes som en central analytisk kategori i samfundsanalysen (s.125). Men hvad vil det sige, at »kvindeforskningen også skal være med til at relativere og rekonstruere kategorierne mand og kvinde?«. Det er som om de spændende overvejelser stopper, ligeså snart de bevæger sig ud over de tidligere dogmers grænser. Anna-Birte Ravn (»Kønsarbejdsdeling – et historisk perspektiv«) er mere dristig, når hun siger, at man stadig skal insistere på ligheden gennem henvisning ikke til enigheden, men til forskelligheden, ikke kun mellem kvinder og mænd, men også og især inden for hvert køn. Herved kommer hun til at formulere den mere almene indbyggede spænding, der ligger i ethvert demokratis politisk-filosofiske grundlag. Hvordan begrunde en demokratisk lighed, når man samtidig ved og vil fastholde en opfattelse af, at alle mennesker er forskellige og unikke?

I bogen skelnes der mellem forskellige feministiske forskningsparadigmer: Et historisk-feministisk, der ser køn som kulturskabte historiske kategorier, et forskels-feministisk, hvor biologien tillægges afgørende betydning og et post-feministisk, der ser kategorierne »mand« og »kvinde« som flydende kategorier, der vanskeligt kan begrebsliggøres. Kvindeforskningsmiljøet på AUC har overvejende befundet sig inden for den historisk-feministiske pol. Spørgsmålet er imidlertid, om denne opdeling ikke er mere tilslørende end opklarende. Det siges også fra flere sider, at man ikke skal forsøge at opbygge nye universalistiske paradigmer, fordi de lukker snarere end åbner for nye spørgsmål. Men kunne der ikke være behov for at forene væsentlige indsigter og rationaler fra alle de tre paradigmer i et nyt mere holistisk paradigme? Holisme kan blive totalitær, men kan også være åben.

Det er da også tankevækkende, at det er kvinderne fra det teknisk-naturvidenskabelige område, der mest direkte kæder kvindeforskningens nye indsigter sammen med det generelle opbrud i videnskabelige paradigmer og specielt med op-

bruddet i det dominerende naturvidenskabelige paradigme. Her bliver den dominerende kønsforståelse kædet sammen med bestemte, natur-rationalitets- og videnskabsopfattelser, hvilket er med til helt at sprænge den mere snævre opfattelse af, hvad kvindeforskning er.

I det nødvendige opgør med en forenklet dualistisk kønsfilosofi, som bogen er udtryk for, må man også til at forholde sig til det mandlige. En kvindefrigørelse kan nemlig ikke ske uden en samtidig frigørelse af mænd. Her savner man en afklaring og forholden sig til, hvad maskulinitet og mandlighed er både i negativ og positiv forstand. I fremtiden kommer *Årbog for kvindeforskning* måske til at hedde *Årbog for kønsforskning*, og i næste nummer bliver mænd måske bedt om at bidrage til den nødvendige afklaring af de fælles kønsproblemer. Det ville blive en symbolsk markering af et mere markant opbrud i kvindeforskningen.

Kvindebevægelsen befinde sig i en fase, hvor de værdier og synsvinkler, den har stået for, vil vinde større udbredelse, hvis de mere organisk bliver koblet sammen med udviklingen af nye forståelsesformer inden for andre felter, som normalt ikke forbindes med kvinde- eller kønsforskning. En øget bevidsthed og hensyntagen til naturen i alle dens former betyder også indirekte en styrkelse af de såkaldte kvindelige værdier. En åbning af videnskaberne for nye holistiske synsvinkler og metoder åbner også op for, at de kvindelige tydningsuniverser bliver anerkendt. Endelig vil en større etisk bevidsthed om, hvordan man beskytter og nærer liv ikke kunne undgå at skulle trække på specielle kvindelige erfaringer og betyde, at mange kvinders arbejde bliver mere synligt og anerkendt.

Erik Christensen
Aalborg Universitetscenter

Björn von Sydow, *Vägen til enkammarriksdagen. Demokratisk författningspolitik i Sverige 1944-1968*, Stockholm: Tidens förlag, 1989, 378 s., Kr. 274,00.

Björn von Sydows bog om den politiske vej til indførelse af enkammerriksdagen i Sverige (besluttet 1967-68, indført 1971) har også noget at give danske læsere.

Svensk statskundskab (tænk for eksempel på Molin, Sjöblom og Lewin) har en gammel tradition for at beskæftige sig med beslutningsprocesserne i de politiske partier. Det er som regel sket på grundlag af en teoretisk sondring mellem partiernes stillingtagen til det konkrete problem (programrealisering) og deres strategiske overvejelser, som rækker ud over det konkrete *issue*. Tankegangen er besnærende, men i en række empiriske undersøgelser af konkrete beslutningsprocesser har det vist sig vanskeligt at fastholde den teoretiske klare sondring mellem de to sæt af overvejelser.

Von Sydows emne er de konstitutionelle overvejelser – i bred forstand – der foregik i Sverige i perioden fra krigens afslutning (hvor emnet ikke for alvor var til debat), til man i 1968 havde fået truffet afgørelse om valgsystem, enkammerriksdag og folkeafstemning, som er de tre temaer, undersøgelsen fokuserer på.